

Her Dönemin Bekleme Odası: Görünmez Kent Tarlabası¹

Bediz YILMAZ

Dr.

yilmazbediz@gmail.com

ORCID: 0009-0000-5213-3057

Didem DANIŞ

Doç.Dr.

Galatasaray Üniversitesi

ddanis@gsu.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6547-3341

Abstract

Waiting Room of AllTimes: Tarlabası as an Invisible City

The clustering of migrant and low-income groups in certain parts of the city does not mean isolation, segregation and ghettoization, as some have labeled it. On the contrary, it offers “infrastructures of arrival” for newcomers that facilitate their integration into the city. Tarlabası, one of the important arrival points in the urban ecology of Istanbul, is the first place where migrant populations settle. Thanks to its social networks and location in the city center, this neighborhood exhibits the character of a “waiting room”. Despite its historical architectural texture, the dilapidation of the building stock and the dominance of marginal economic activities make Tarlabası susceptible to marginalization and stigmatization. The main finding of our study was the following: Although Tarlabası has always maintained its characteristic of being a place for the lower classes, and has become increasingly marginalized since its establishment, its population structure and functions have partially transformed and seem to continue to do so. Using a qualitative

¹ Araştırmanın gerçekleştirilmesi için gereken Etik Kurul onayı Galatasaray Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu tarafından 13.02.2024 tarih ve 2024/02 sayılı toplantısında görüşülerek çalışmada bilimsel etik ilkelere aykırılık bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir. (Evrak Tarih ve Sayısı: 13.02.2024-E-65364513-650-67116). Evrak doğrulaması <https://turkiye.gov.tr/galatasaray-universitesi-ebys> adresi üzerinden BSC-30RBRP2 doğrulama kodu ile yapılabilir.

exploratory methodology, this article seeks to understand why a socio-spatial transformation has not taken place in Tarlabaşı, and argues that the informal and illegal structure is not a completely segregation dynamic, but rather functions as a “bottom-up integration” for its residents. We suggest that the residents of Tarlabaşı are integrated into the urban fabric of Istanbul in different ways, and are an indispensable part of the urban ecosystem. Guided by Italo Calvino’s Invisible Cities, this article aims to understand the changes in Tarlabaşı, which we define as a “waiting room”.

keywords: *Migration, social change, urban transformation, spatial segregation, urban integration, waiting*

Résumé

Salle d’attente de Tous les Temps: Tarlabaşı, Ville Invisible

Le regroupement de migrants et de groupes à faible revenu dans certaines parties de la ville n’est pas synonyme d’isolement, de ségrégation et de ghettoïsation, comme certains ont qualifié ce phénomène. Au contraire, elle offre aux nouveaux arrivants des “infrastructures d’arrivée” qui facilitent leur intégration dans la ville. Tarlabaşı est l’un des principaux points d’arrivée dans l’écologie urbaine d’Istanbul, car c’est le premier endroit où les populations migrantes s’installent. Grâce à ses réseaux sociaux et à sa situation au centre-ville, ce quartier présente le caractère d’une “salle d’attente”. Malgré sa texture architecturale historique, le délabrement du parc immobilier et la prédominance d’activités économiques marginales rendent Tarlabaşı susceptible d’être marginalisé et stigmatisé. Le principal résultat de notre étude est le suivant : bien que Tarlabaşı ait toujours conservé sa caractéristique d’être un lieu pour les classes inférieures et les personnes de plus en plus marginalisées depuis sa création, la structure et les fonctions de sa population se sont partiellement transformées et semblent continuer à évoluer. En utilisant une méthodologie exploratoire qualitative, cet article cherche à comprendre pourquoi une transformation socio-spatiale n’a pas eu lieu à Tarlabaşı, et soutient que la structure informelle et illégale n’est pas une dynamique complètement ségrégative, mais fonctionne plutôt comme une “intégration par le bas” pour ses résidents. Nous montrons que les résidents de Tarlabaşı sont intégrés dans le tissu urbain de différentes manières et constituent une partie indispensable de l’écosystème urbain. S’inspirant de l’ouvrage d’Italo Calvino Les villes invisibles, cet article vise à comprendre les changements survenus à Tarlabaşı, que nous définissons comme une “salle d’attente”.

mots-clés: *Migration, changement social, transformation urbaine, ségrégation spatiale, intégration urbaine, attente*

Öz

Göçmen ve düşük gelirli grupların kentin belli bölgelerinde kümelenmesi bazılarının yaftaladığı gibi bir içe kapanma, ayrışma ve gettolaşma anlamına gelmez; aksine, yeni gelenler için, kente entegrasyonlarını kolaylaştıran “varış altyapıları” sunar. Tarlabası, İstanbul kent ekolojisinde göçmen nüfusların ilk yerleştiği mekân olarak kentin önemli varış noktalarındandır. Sahip olduğu sosyal ağlar ve kent merkezindeki konumu sayesinde bu mahalle bir “bekleme odası” karakteri sergiler. Tarihsel mimari dokusuna rağmen, yapı stoğunun köhnelmişliği ve marjinal ekonomik faaliyetlerin hâkim olması Tarlabası’nı ötekileştirilmeye ve damgalanmaya müsait kılmaktadır. Çalışmamızın esas bulgusu şu oldu: Tarlabası, kurulduğu dönemden bu yana, alt sınıfların ve giderek dışlanmışların mekânı olma özelliğini hep korumuş olsa da nüfus yapısı ve işlevler kısmen dönüşmüş, ve hep de bu şekilde devam edecek gibi görünüyor. Nitel keşfedici yöntem kullandığımız bu makalede, Tarlabası’nda bir sosyo-mekânsal dönüşümün neden gerçekleşmediğini anlamaya çalışıyor, buradaki enformel ve illegal yapının tümüyle ayrıştırıcı bir dinamik olmadığını, sakinleri için kente “aşağıdan entegrasyon” fonksiyonu taşıdığını iddia ediyoruz. Tarlabası sakinlerinin İstanbul’un kentsel dokusuna farklı şekillerde entegre olduklarını ve kentsel ekosistemin vazgeçilemez unsurlarından biri olduğunu gösteriyoruz. Bu makale, İtalo Calvino’nun Görünmez Kentler kitabının kılavuzluğunda, bir “bekleme yeri” olarak tanımladığımız Tarlabası’nda yaşanan değişimi anlamayı amaçlıyor.

anahtar kelimeler: Göç, toplumsal değişim, kentsel dönüşüm, mekânsal ayrışma, kentsel bütünleşme, bekleme

–Sema Erder’e, kentler üzerine açtığı
düşünce patikaları için
şükranla–

Giriş

Tarlabası’na doğrudan veya dolaylı olarak bağlanan çalışmalar yapmış iki araştırmacı olarak Tarlabası sokaklarında dolaşyoruz. Bu mahalleye ilk baktığımız 2000’lerde karşılaştığımız Kürt ve Iraklı zorunlu göçmenlerin bir kısmı Tarlabası’ndan gitmiş, yerlerine siyah Afrikalılar, Suriyeliler, İranlılar gelmiş. Dev kentsel dönüşüm projesiyle Tarlabası’nın göbeğinde bir çukur açılmış ama beklenen büyük mutenalaşma hâlâ ufukta görülüyor. Onun yerine Talimhane’den başlayarak, önce Tarlabası’nın “prestij projesi” Taksim 360’a, oradan da Ömer Hayyam’a doğru örümcek gibi yayılan “apartlar” var. Kapılarında Arapça, Rusça, Farsça ilanlarıyla krizle beraber buharlaşmış turistleri bekliyorlar, Godot’yu bekler gibi...

Burası epeydir bir bekleme yeri. Herkes farklı bir şeyler bekliyor, ama en çok beklenen Tarlabası’nın “değerlenmesi”. Bir kesim, Tarlabası’ndaki kentsel dönüşüm projesi Taksim 360’ın kapılarını açmasını ve onun yaratacağı etkiyle

daha nezih müşterilerin gelmesini bekliyor. Başka bir kesimse aşağıda, Dolapdere’de beş yıldızlı oteller ve sanat galerilerinin çoğalmasıyla yaşanan dönüşümün etkilerinin yukarı çıkmasını bekliyor. Ancak beklenen “soylulaştırma” hâlâ çok uzakta. Bekleme hali, bekletilme ile de ilişkili, iradenin arzuların gerisinde kaldığı “bir özgürlük kaybı” anlamına da geliyor (Biner ve Biner, 2019). Tarlabası’nda mekâna sinmiş askıda kalma hali, insanların hayatlarına da sirayet ediyor.

İkimizin de farklı yönleriyle tanıdığı bölgede bir “Tarlabası revisited”² çalışması yapmak uzun zamandır istediğimiz bir şeydi. İstanbul gibi toplumsal ve mekansal değişimin çok hızlı olduğu bir kentte, onun en dinamik yerlerinden biri olan Tarlabası’nda 15-20 yıl içinde neler yaşandığı, nelerin değişip nelerin aynı kaldığını merak ediyorduk. Tarlabası hakkında yapılmış ya da incelediği kavramsal sorulara Tarlabası’nda cevap aramış araştırmaların çoğunun odak noktası kentsel dönüşüm, mutenalaştırma (gentrification) ve yoksulluk olmuştu.³ Biz hem bu başlıklarda ne tür değişimler olduğunu, hem de küreselleşen İstanbul’un içinde bir çöküntü bölgesi olarak tanımlanan Tarlabası’nın güncel halini anlamak istedik.

Yöntem

Bu çalışmada, toplumsal ve mekansal değişimin hızla gerçekleştiği Tarlabası semtinde Tarlabası sakinleri ve kullanıcılarının deneyimlerini ve bakış açılarını anlamak amacıyla nitel keşfedici yöntemi benimsedik. Çalışmanın amacı, belirli bir araştırma hedefinden ziyade genel olarak Tarlabası’daki dönüşümü anlamaya yönelik olduğu için, sunulan teorik çerçeve ve saha çalışmasında kullanılan yöntemle uyumlu bir biçimde araştırmayı gerçekleştirmeye çalıştık. Nitel araştırma yöntemi, derinlemesine veri toplamak ve katılımcıların deneyimlerini ayrıntılı bir şekilde anlamak amacıyla kullanılırken, keşfedici yöntem, yeni ve beklenmedik bulgular elde etmeyi hedefler (Silverman ve Marvasti, 2008; Kümbetoğlu, 2008). Nitel keşfedici yöntem, Tarlabası’nda yaşanan dönüşümlerin ve sürekliliklerin derinlemesine incelenmesi için ideal bir yaklaşım sunar. Bu yöntemi kullanarak, Tarlabası’ndaki toplumsal ve mekansal dinamikler hakkında zengin ve ayrıntılı veriler elde etmeye, semtteki değişimin karmaşıklığının daha iyi kavramaya çalıştık. Bu makaleye kaynaklık eden saha çalışması 2019 yılının sonbaharında yürütüldü. Aradan beş yıl geçmiş olması çalışmanın sınırlılıkları arasında değerlendirilebilecek olsa da, geçen süre içerisinde sık sık Tarlabası’nı ziyaret ederek, sosyolojik bir açıdan gözlemlemeye devam ettik. Yakın tarihli gözlemlerimiz makalede sunulan bulguların güncelliğini ve geçerliliğini koruduğunu gösteriyor.

2 “Tekrar ziyaret etme” anlamına gelen bu İngilizce terim, İngilizce sosyal bilim literatüründe sıkça kullanılıyor. Bir kavramın tekrar gözden geçirilmesi anlamındaki kullanımları dışında, kent sosyolojisi alanında saha araştırması yapılmış bir yerin, belli bir süre geçtikten sonra tekrar incelenmesi anlamına geliyor. Türkiye’de çok az bulunan bu tür “tekrar ziyaret” çalışmaları, toplumsal değişimin çok hızlı olduğu bizimki gibi coğrafyalarda sosyal olguların zamansal ve mekansal dinamiklerini anlamak için anlamlı bir imkan sunuyor.

3 Tarlabası, zorunlu göç, yoksulluk, dışlama, kentsel dönüşüm gibi konulara değinen pek çok çalışmanın da mekanı oldu. Bu çalışmalar arasında ilk elden şunlar sayılabilir: Yılmaz (2008); Ünsal ve Kuyucu (2010); Ata (2010); Kuyucu ve Ünsal (2010); Ünsal (2014); İslam ve Sakızlıoğlu (2015); Sakızlıoğlu (2014); Alpman (2016); Saybaşıllı (2011).

Kent ve göç araştırmalarının duayeni ve bizlerin entelektüel yolculuğunda çok önemli bir yeri olan Sema Erder hocamıza ithafen yazdığımız bu makalede amacımız Tarlabası'nın çeşitlilik ve parçalılıkla tarif ettiğimiz kaleideskopik manzarasını yansıtmaya çalışmak. Eski gözlem ve bulguların aradan geçen yıllar içerisinde nasıl değişip dönüştüğünü anlamayı amaçlayan kısa fakat yoğun saha araştırmasında aralarında muhtarlar, Tarlabası'nda ikamet eden veya Tarlabası ile ilgili araştırma yapmış sosyal bilimciler, faaliyetlerini bu bölgede yürüten sivil toplum kuruluşları, buradaki dönüşümle ilgili kent hareketine katılmış aktivistler, sivil inisiyatifler, 360 proje ofisi, küçük esnaflar, apart otel işletmecileri, midyeciler, kağıt toplayıcılar, müzisyenler olmak üzere Tarlabası'nda çalışan ve/veya burada oturan yirmiden fazla kişiyle görüştük. Yazı boyunca, haber sitelerinden alarak kullandığımız dışındaki tüm isimler anonimleştirildi. Okurların bizimle beraber sokaklarda gezinebilmesi için kendi çektiğimiz dört fotoğraf ve bir de *Google Earth* haritası ekledik. Marvasti (2016), nitel araştırma yazımının çok yönlü ve dinamik bir süreç olduğunu ve araştırmacıların yazım sürecinde yaratıcı olmaktan çekinmemesi gerektiğini vurgular. Biz de bu yaklaşımı benimseyerek, Tarlabası'nda gözlemediğimiz dinamik ve değişken durumu makalemizin yazım üslubuna yansıtmaya çalıştık. Sonuçta kenti anlamının bir yolu onun ara sokaklarında dolaşırken kaybolmak ise, yazının içinde bir parça kaybolmak da bu sürece ait değil midir?⁴

Kuramsal Çerçeve

Göç ve toplumsal değişim olguları arasında yakın bir ilişki vardır. İnsanlar bazen köken yerlerinde maruz kaldıkları sert değişimler sonucu yer değiştirir, bazen başka yerlerde daha iyi bir hayat kurma umuduyla. Ama her seferinde bireysel veya kitlesel göçler yeni yerleşim yerinde büyük toplumsal değişimlere neden olur (Portes, 2010). Ulusal veya uluslararası göç hareketleri farklı kültürlerden insanların göç edilen yerlerde bir arada yaşamalarına, kentsel ekosistemin içinde nereye, nasıl yerleşeceklerine ve farklılıklarla nasıl başa çıkacaklarına dair çok sayıda yeni soru ortaya çıkarır.

Şüphesiz, göç ve birarada yaşam konusunun önemli boyutlarından biri mekânsal ilişkidir. Yoğun göç alan kentlerde, yerleşim ve konut bölgelerinin oluşum süreci çeşitli toplumsal eşitsizliklerle yakından ilişkilidir. Göçle beraber yaşanılan mekân değiştirilmekte ve yeni gidilen yerde, eski sakinlerle beraber yeni bir hayat kurulmaktadır. Göç, farklı kökenlerden insanların karşılaşması anlamına gelir ve mekânda değişimler yaratır; bunlar da çoğu zaman eşitsizlik ilişkileriyle ele gider (Faist, 2016).

4 Bu araştırmanın sahasının başlangıcı olan 2019 yılında henüz etik kurul izni kuralı olmadığından sözkonusu belge olmaksızın araştırmamızı yürüttük. Daha sonra Tarlabası ve genel olarak kentteki soylulaşma ile ilgili araştırmalarımıza ve gözlemlerimize devam etmekte olmamız üzerine "İstanbul'da kentsel değişim ve turistik soylulaştırma" başlıklı çalışma için Galatasaray Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Etik Kurulundan 2024/02-03 no'lu Etik Kurulu Kararı aldık.

Kentsel mekânda “mahalle” bu açıdan kritik bir referans noktasına dönüşmektedir. Mahalle “çoğu sakinin özellikle yoğun ve çok fonksiyonlu iletişim ve etkileşim içinde olduğu ve mekansal bir sınırın ötesiyle keskin bir kesinti olduğu” yerleşim yerleri olarak tarif edilebilir (Grigsby, 1986, s. 20). İç içe geçmiş sosyal ağların mekânı ördüğü bu modele göre mahallede sosyal ilişkiler daha güçlü, mekansal aidiyet hissi daha belirgin ve büyük kentte hissedilen yalnızlık ve anonimlik hissi daha zayıftır. Grigsby (1986) mahalleyi bir arada tutan esas ögenin homojenlik olduğunu savunur: çıkar ortaklığı, etnik köken veya gelir seviyesi açısından benzerlik.

Kentsel ekoloji yaklaşımını benimseyen Chicago Okulu sosyologlarından Ernest Burgess’in geliştirdiği iç içe halkalardan oluşan kent modeli (*concentric zone model*) yaklaşımı da benzer bir mekansal örüntü ilişkisine işaret eder (Burgess, 1925). Kentteki mekansal dağılımı ekolojik yaklaşımlarla açıklamaya çalışan Burgess, benzer gelir seviyesine ve mesleklere sahip kişilerin belli bölgelerde kümelenildiğini gösterir. The City kitabının yazarlarından Burgess, Park ve McKenzie (1925) kentsel kurumların ve süreçlerin, göç ve teknolojik yenilik gibi dışsal şoklara yanıt verebilen ve uyum sağlayabilen bir sistem olduğunu savunur. Kentsel ekoloji yaklaşımı “zaman ve mekânın özelliklerine karşı duyarlıdır” (Merriman, 2015, s. 272). Buna göre, kent büyüyüp dışa doğru genişledikçe, kent sakinlerinin tercih ettiği yerleşim alanları şehir merkezinden uzaklaşır ve düşük gelirli ile göçmen aileler kent merkezine daha yakın “işçi evleri bölgesinde” veya “geçiş bölgesinde” kalırlar.

Chicago Okulu sosyologlarının biyolojiden ödünç aldıkları ekoloji kavramına göre, kent hem karmaşık doğal sistemlere hem de bireysel organizmalara benzeyen bir sosyal sistemdir (McKenzie, 1925). Kentsel ekoloji yaklaşımı, zamansallığı ve bağlamsallığı da dikkate alarak, bir mahallenin bir etnik, ırksal veya ekonomik gruptan diğerine geçmesi durumunu “mahallenin el değiştirmesi” ya da “mahalle döngüsü” (*neighborhood succession*) olarak açıklar. Bu terim ilk olarak 1950’li yıllarda Duncan ve Duncan (1957) tarafından kaleme alınan “Chicago’nun Siyah Nüfusu: Konut Değişimi Üzerine Bir Çalışma” adlı eseriyle gündeme gelir. 20. yüzyılın ilk yarısında Amerikan şehirlerindeki ırk ilişkileri ve konut örüntülerini inceleyen bu kitapta, Duncan ve Duncan “konut ardıllığı” (*residential succession*) kavramını kullanarak farklı ırksal veya etnik grupların belirli mahallelerde zaman içinde nasıl birbirlerinin yerini aldığını açıklamaktadır. Chicago’daki siyah Amerikalıların kentteki göç, yerleşme ve yer değiştirme kalıplarına odaklanan bu çalışma özellikle ekonomik fırsatlar, konut ayrımcılığı, ırksal ayrımcılık ve sosyal ağlar gibi faktörlerin bu mekansal ayrışmadaki rolünü vurgular. Bir yandan ayrımcı politikalarla Afrika kökenli Amerikalıların kaliteli konutlara ve mutena mahallelere erişimi kısıtlanırken, yoksul mahallelere sıkışan bu grubun sosyal ağları kullanarak zorluklarla nasıl başa çıktıkları ve uyum sağladıkları incelenir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde çok yaygın bir durum olan konut bölgelerinin ırklara göre ayrışması, bazılarının "çikolata şehir, vanilya banliyöler" (Farley, vd., 1978) olarak ifade ettiği kentsel bölünme genellikle, gelir düzeyi ve ayrımcı tutumlarla açıklanmaktadır. Amerikalı sosyolog Galster da konuta dayalı ayrışmayı (*residential segregation*) piyasa güçleri (gelir, tercihler, vb) ve ayrımcı pratikler olmak üzere iki ana faktörle açıklar. "Hem ABD'de hem de Batı Avrupa'da yoksulluk veya sosyal açıdan dezavantajlı hane halklarının (ki bunlar genellikle ABD'de Hispaniklerin ve özellikle de siyahların yoğun olarak yaşadığı mahalleler ve Batı Avrupa'da göçmenlerin yaşadığı mahallelerdir) yüksek yoğunlukları, mahallelerindeki daha zayıf uyum ve gayri resmi sosyal kontrol yapılarıyla tutarlı bir şekilde ampirik olarak ilişkilendirilir" (Galster, 2011, s. 15).

Kentsel eşitsizliklere odaklanan çalışmalar, mekansal ve sosyal mobilite arasındaki yakın ilişkiyi ele alarak, kentteki marjinal(leştirilmiş) grupların neden daha iyi mahallere taşınamadıkları ve daha iyi yaşam koşullarına erişemedikleri üzerine ipuçları verir (Massey ve Fong, 1990). Örneğin ABD'deki ırksal olarak bölünmüş konut piyasası, hem toplumdaki ayrışmayı ve hem de siyahların sosyo-ekonomik hiyerarşideki konumunu anlamak için önemlidir. Massey ve Fong (1990, s. 17) "mekânsal hareketliliğin önündeki engeller, sosyal hareketliliğin önündeki engellerdir" derken kent merkezindeki geçiş bölgelerine mahkum olmuş grupların deneyimlediği toplumsal ve mekansal dışlanmaya işaret ederler. Haneler arasındaki sosyoekonomik eşitsizlikler ile mekanlar arasındaki coğrafi eşitsizlikler birbirinden bağımsız değildir; hatta bu iki hiyerarşi sistemi birbirini besler (Logan ve Molotch, 1987, s. 49).

Mekansal asimilasyon modeli göçmenlerle yerlilerin zaman içinde konut ve yerleşim örüntülerinin benzeşeceğini varsayar. Ancak çoğu zaman ayrılmış mahalleler varlığını sürdürür, bu da yukarı doğru mobiliteyi engelleyen sosyoekonomik eşitsizlikler, dışlama ve ayrımcılık ve gönüllü içe kapanmayla açıklanabilir (Phillips, 2010). Phillips (2010), 15 AB ülkesinden topladığı verileri analiz ederek yaptığı çalışmada, yeni ve yerleşik etnik azınlık gruplarının konut ayrımcılığına ve mekansal dışlanma pratiklerine bakarak, etnik azınlık mahallelerinin kamuoyunda "sorunlu alanlar" olarak resmedildiğini ve sosyal tehdit olarak görülerek, *gettolaşma* ifadesinin taşıdığı tüm olumsuz çağrışımlarla temsil edildiğini ifade eder. Oysa Phillips'in de işaret ettiği gibi, bu tarz mekansal kümelenmeler "topluluk alanlarına gömülü sosyal sermaye" güçleri sayesinde olumlu niteliklere de sahiptir (Phillips, 2010, s. 221).

Göçmen ve düşük gelirli grupların kentin belli bölgelerinde kümelenmesi bazılarının yaftaladığı gibi bir içe kapanma, ayrışma ve gettolaşma anlamına gelmemektedir. Tam aksine şehrin merkezi bölgelerindeki bu kümelenme, yeni gelenler için, kente entegrasyonlarını kolaylaştıran "varış altyapıları" sunar (Hanhörster ve Wessendorf, 2020). Son yıllarda bu konuda Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalar, Chicago Okulunun kentsel geçiş bölgesi kavramını kullanarak "kentsel varış yerleri" ve "varış altyapıları" terimini geliştirdi. Böylece kentte "ilk yerleşim yerlerinin" veya "varış yerlerinin" yeni gelenlerin topluma

entegre olmalarını kolaylaştıran mekâna has yerel kaynaklar sunduğunu gösterdiler (Schillebeeckx vd., 2019).

İstanbul kent ekolojisinde Tarlabası da göçle gelen nüfusların ilk yerleştiği mekân olarak kentin önemli varış noktalarından biridir. Sahip olduğu zengin sosyal ağlar ve kent merkezinde yer almanın getirdiği mekânsal özelliği sayesinde, İstanbul ekosistemi içinde Tarlabası bir bekleme odası karakteri sergiler. Chicago Okulu terminolojisi içinde, ilk yerleşim yeri (*first place of settlement*) veya bir geçiş yeri (*zone of transition*) olarak tanımlanabilecek bu bölge, tüm beklentilerin aksine mutenalaşmamakta ve bir geçiş noktası olma özelliğini korumaktadır. Tarlabası'nın bazı sakinleri zaman içinde birikim yaparak oradan çıkabilirken, bazıları Tarlabası'nda öğütölmektedir. Esenyurt ilçesi özelinde göç ve etnik ilişkiler konusunu inceleyen sosyolog Zelal Koç'un ifadesiyle "nöbetleşe göçmenlik"⁵ durumu Tarlabası'nda da gözlenmektedir. "Mahalle döngüsü" içinde Tarlabası'nda yaşayanlar değişse de bölge bekleme odası karakterini korumaktadır.

İstanbul'un son yirmi senede hız kazanan neoliberal dönüşüm dinamikleri içinde Tarlabası'nın tarihi ve coğrafi özellikleri nedeniyle mutenalaşması beklenirken (Türkün, 2014; Uzun, 2015; Ünsal, 2015; Can, 2020), bunun bir türlü gerçekleşmemesi açıklamaya muhtaçtır. Tarlabası'nın tarihsel mimari dokusuna rağmen, yapı stoğunun köhnemişliği, marjinal ekonomik faaliyetlerin hakim olması ve mülteciler gibi dışlanmış grupların varlığı bölgeyi ötekileştirilmeye ve damgalanmaya müsait hale getirmektedir (Dinçer ve Enlil, 2002; Tsavdaroglou, 2020; Güngördü, 2018). Bu makalede, Tarlabası'nda bir sosyo-mekânsal dönüşümün neden gerçekleşmediği, oranın üst sınıf bir yerleşim alanına dönüşmesine nelerin engel olduğunu anlamaya çalışacağız.

Bunu yaparken, Tarlabası enformel ve illegal yapısının tümüyle ayrıştırıcı bir dinamik olmadığını, Tarlabası'nın sakinleri için kente "aşağıdan entegrasyon" fonksiyonu da taşıdığını iddia edeceğiz. Tarlabası sakinlerinin İstanbul'un kentsel dokusuna klasik anlamda asimile olmasalar da kentle farklı şekillerde bütünleştiklerini ve kentsel ekosistemin vazgeçilemez unsurlarından biri olduğunu göstermeye çalışacağız.

Görünmez Kent Olarak Tarlabası

Tarlabası'na dair yazdığımız bu yazıya kılavuz olarak İtalo Calvino'nun (2003) muhteşem Görünmez Kentler kitabını uygun gördük. Neden? Çünkü Tarlabası, kentin en merkezi yerinde devasa bir kör nokta; en görünen yerde olmasına rağmen, kimsenin görmediği, görmek istemediği bir yer. Bir yandan kentin büyük inkârı, diğer yandan da herkesin bildiği sır. Bir yandan herkesin kaçındığı, diğer yandan da Tarlabası'nın her yere uzanan kollarından kaçmasının mümkün olmadığı...

5 Işık ve Pınarcıoğlu'nun (2001) "nöbetleşe yoksulluk" terimine referansla dile getirilen bu ifadeyi ilk kez bir görüşmemiz sırasında Zelal Koç'tan duyduk.

Kentleri tasvir etmede bedensel benzetmelere sıkça başvurulur; buna göre Tarlabası'nı İstanbul'un bağırsakları hatta rektumu olarak düşünmek mümkün olabilir. Kentin posalarının biriktiği, burada yavaş yavaş elimine edildiği yer. Dip noktası. Oysa bu bakış Tarlabası'nın Beyoğlu için taşıdığı mânâ ve ehemmiyeti yansıtmaktan, bu bölgenin barındırdığı devingenliği anlamaktan çok uzak, çok eksik. Öyleyse analogjilerimizi biraz daha farklı bir yerden kurmayı deneyebiliriz ve şöyle diyebiliriz: bütün unsurların birbiri ile karşılıklı ilişki içinde olduğu Beyoğlu ekosistemi içinde Tarlabası, başkaca pek az yerin sahip olduğu çoğul işlevler yüklenmiş durumda.

Kimisi için sisteme ilk giriş yeri, bir bekleme odası, bir soluklanma anı. Bir tırtıl olarak geldiği kentte kozasını örmesine izin veren bir yer, kanatlarını açtığı anda ise uçacak buradan. Oysa bazı tırtıllar, yine aynı mahallede, ezilmekten, daha büyük böceklerle yem olmaktan kurtulamıyor. Kimisi için, Beyoğlu'nun –ve hayatın– yamacına tutunabildiği, dev Beyoğlu balinasının artıklarıyla karnını doyurabildiği bir yer Tarlabası. Oradaki turizm, gece hayatı, eğlence vb sektörlerinin varlığıyla can buluyor; orası yoksa o da yok. Ama bir yandan da, Tarlabası olmazsa, Beyoğlu da olamaz, çünkü tüm o işleri yapacak insanlara ihtiyaç var.

Fotoğraf 1: Tarlabası'ndaki metruk binalar kağıt toplayıcılar için çok uygun bir depo alanı sunuyor.

Kimisi için ise, düşe düşe düştüğü en son yer; buradan çıkış yok. Düşkün haliyle yaşayabileceği tek yer de burası, kalkma umudunu taşımaksızın, bedenini sürükleyip attığı bir çukur gibi. Nasıl ki bu mahallede eski binalar elden geçmediğinde çöküyorlar ve çöktüklerinde Belediye gelip hemen temizlemiyor orayı, o yığın aylarca yıllarca orada kalıyor, bir nekroza, bir çöplüğe, bir irine dönüşüyor;

o çökmüş bedenler de uzun uzun orada barınıyor, ta ki iyice çürüyünceye dek... Sonrası yeniden dönüşüm, devinim, parçalanma; doğada işlevi olmayan bir şey olmadığı gibi, hiçbir varlığın tümden yok edilememesi, muhakkak başka bir şeye dönüşmesi gibi...

Calvino, en iyi bilinen ve mimarlıktan görsel sanatlara pek çok alana ilham olmuş eseri için kaleme aldığı uzun ve detaylı önsözde, Kubilay Han ve Marco Polo arasındaki diyalogu, yani kentten kente yapılan seyahatleri, çeşitli kavramlardan yaptığı elek vasıtasıyla eler döker. Tarlaşa'nı anla-t-maya çalışırken, bu kavramların bazılarına biz de başvuracağız, biraz da kendi meşrebimizce yontacağız bunları; zira burası bir muamma ve ancak bilge bir kent seyyahının kılavuzluğunda buranın bazı gizemlerine erebiliriz. Bazı başka gizemlere ermeyi ise, hayal dahi edemeyeceğimizi biliriz. Bütün bu kavramlar birbirinden ayrı yazılmış olsa da, bütün hepsi sarmal bir merdiven gibi birbirine bağlı.

Ölüer / Diriler

Tarlaşa, tüm Pera gibi, ölüerın kemikleri üzerine inşa edilmiş bir yer. Gerçekten, kelime anlamıyla ölüer bu bölgenin pek çok noktasındalar; artık üstünde bir apartman mı, otopark mı, hastane mi, otel mi olduğu çok da bilinmiyor. Mezarlık olarak kalmayı başaranlar çok daha az. Ölüeri mecazen ele alırsak, yaklaşık üç yüz yıllık tarihin katmanları üzerinde varolan bir mekân görürüz. Kimler gelmiş geçmişse buradan, hepsinin ruhu bir yerlerde asılı. Pera'nın Pera olduğu zamanlarda, Tarlaşa da oranın hizmet sınıfını, esnafını zanaatkârını barındırmış, tamamı Gayrimüslim. 1905'te Goad, 1944-1945'te de Pervititch tarafından yapılmış sigorta haritaları, buranın Cadde-i Kebir'den gerek yapılı çevre gerekse sınıfsal bağlamda farklılaştığını gösterir: yukarısı her zaman daha yüksek ve kaliteli, dayanıklı malzeme ile inşa edilmiş binalar, daha kamusal ve ticari işlevler taşıyan yapılar ile daha üst bir sınıfın mekânı iken, aşağısı emekçi sınıfın kullanımına hasredilmiş, dar parseller üzerinde daha alçak ve daha küçük konutlar olarak kurulur. Ancak "yukarı ve aşağı" arasında bugünkü kadar büyük bir kopukluktan bahsetmek pek mümkün değildir; daha ziyade tedrici bir farklılaşma demek daha doğru olur. Bu farklılaşmayı daha net bir ayrışmaya taşıyan ise 6-7 Eylül 1955 olayları, 1964'te Rumların sınır dışı edilmesi ve 1974 Kıbrıs harekâtı sonrası Rumların tamamen terk edişi ile yapıların ciddi bir kısmının sahipsiz kalması, bu süreçteki yoğun kente göç ile bu binaların işgal edilip el değıştirmesi ve daha küçük ölçeklerde kiralanması/satılması, bekar odalarının yoğunluğu ve nihayet 1986'da Tarlaşa Bulvarı'nın açılmasıdır. Ancak, her şeye rağmen, Beyoğlu ile Tarlaşa arasında asla bir kopuştan bahsedilemez.

Peki, Tarlaşa ölü müdür? Hayır, tam tersine, Tarlaşa belki de en canlı yerlerinden biridir Beyoğlu'nun, hatta tüm kentin. Uyumayan değil de, nöbetleşe uyunan yeri. Günün her saatinde bazıları çalışır, bazıları uyur; kimisi gün

ağarmasıyla gider işine, tekstil atölyesinde, tamircide, fırında çalışır; kimisi gün boyu sokaklarda dolanır, seyyarlık yapar, atık toplar; kimisi gece çıkar işe, bedenini sunar veya hayal satar; kimisi de Beyoğlu'nun eğlence mekanlarından çıkanlara –hatta tüm Türkiye'ye– midye satar.

Buranın canlılığını hayatta kalma mücadeleleri kadar dayanışma ağlarından da izlemek mümkün, zira Tarlabası yoksulluk ve dışlanmanın olduğu kadar, dayanışma ve yardımlaşmanın da mekânı. Bunlardan biri bir zamanlar göçmen hakları için mücadele eden Göçmen Dayanışma Ağı'ndan türemiş Tarlabası Mutfak. Diğeri ise hâlâ aktif olan ve ismini de mahalleden alan Tarlabası Dayanışma. Artık açık olmayan Göçmen Dayanışma Mutfağı kendisini “bu mutfak bizi birbirimizden ayıran her türlü sınıra karşı dayanışmanın ve paylaşmanın mutfağıdır” diye tanımlıyordu.⁶ Beyoğlu'nun kozmopolit dokusunda adı anılmayan göçmenlerle beraber kaynatılacak bir kazanın çevresinde buluşmayı, dayanışmayı hayal ediyordu, fakat çok uzun ömürlü olamadı.

Tarlabası Dayanışma kendini tanımlarken İslami vurgusunu açıkça hissettiriyor; “biz ezilenlerin fıkhnı yeniden kurmak ve tartışmak istiyoruz” diyor. Grubun öncülerinden Kadir Bal, 2020'de verdiği bir röportajda, Cemil Meriç'e referansla ayırım gözetmediklerini vurguluyor:

“çığlıkta ahenk aramayan bir topluluğuz. Biz günahkâr, yanlış yolda giden, eksiye düşmüş, derbeder, yolsuz, yoldan çıkmış hikâyelerin kapısını çalabilen bir topluluğuz. Çığlıkta akide, namaz, dindarlık, İslamcılık, muhafazakârlık aramayız. İçinde yaşadığımız toplumdaki sosyal adaletsizlikten, zengin-yoksul arasındaki makasın açılıyor olmasından rahatsızlık duyan herkesin söz hakkı ve faaliyetine açık bir grubuz.”⁷

Tarlabası Dayanışma, sokak iftarlarıyla başlayan, başta siyahlar olmak üzere ihtiyaç sahibi göçmenlere verilen yardım ve desteklerle devam eden bir sokak dayanışması. Hayırseverlerden gelen yardımları bazen kurban eti olarak, bazen birikmiş kira borcunu kapama, bazen de hastane süreçlerinde destek olarak dağıtıyorlar. Kendisi de bir zamanlar kendini kaybetmiş, sonra uzun çabalar sonucu o kör kuyulardan çıkmış biri olan Urfalı Mehmet, eşi Fatma ile beraber mahalledeki yardım ve dayanışma ağının olmazsa olmaz halkalarından biri. Tarlabası'nda neredeyse tüm göçmenler onu tanıyor; hastalanan da, başı derde giren de ona geliyor. Mehmet ve arkadaşları, dayanışma ağının geniş ve amorf yapısı içinde sokakta gönüllü sağlık taramasına gelen doktorlardan, kayıtsız göçmenlerin sağlık sorunları için kuralları esnetmekten çekinmeyen hastane başhekimlerine veya bazı “vicdanlı” milletvekillerine kadar geniş bir ağın içinden ihtiyaç duyulan yardımı çekip çıkarıyor. Göçmen Dayanışma Mutfağı da, Tarlabası Dayanışma da gjysi

6 Tarlabası Mutfak hakkında: <http://dayanismamutfagi.blogspot.com> (Son erişim tarihi: 02.02.2024)

7 “Tarlabası Dayanışma Grubu sözcüsü Kadir Bal: Çığlıkta Ahenk Aramayan Bir Topluluğuz!” Her Taraf, 29.05.2020. <https://hertaraf.com/haber-tarlabasi-dayanisma-grubu-sozcusu-kadir-bal-ciglikta-ahenk-aramayan-bir-topluluguz-4458> (Erişim tarihi: 02.02.2024)

ve yemek dağıtmanın ötesinde yoksulluk, dışlama ve ayrımcılık üzerine hem söz, hem eylem üretmeye çalışmış gruplar. İkisinin ruhu da Tarlabası'nın karanlık ve izbe sokaklarında kaynayan bir kazandan yükselen umut olarak dolaşiyor.

Sermayeyi Ürküten Ayrık Otları

Tarlabası kentsel dönüşümün odak noktalarından biri olduğu kadar, bu mücadelenin içinde yer alan bazı kişilerin de ikamet ettiği bir yer. Doğrudan yaşam alanlarının tehdit altında olması ve uzayan belirsizlik halinden kaynaklı hem bir tedirginlik hem de kısmen bir rahatlama hissediliyor konuşmalarda. Tarlabası'nda, devlet eliyle dönüşümün en güçlü aracı olarak hukuk öne sürülmüştü. Tarlabası sakinlerinden, kent hakları için mücadele yürüten Deniz Özgür'e göre Tarlabası yasası olarak bilinen 5366 sayılı yasa, sermayenin yağmasını kolaylaştırdı. Ancak yasa niyet edilenin tamamlanması için yeterli gelmedi. Özgür, inşaatın 2011'de başladığına ancak senelerdir sürdüğüne dikkat çekerek, "Bu çok büyük başarısızlık" diyor ve ekliyor: "Projenin adı *Tarlabası 360*'dı, sessizce *Taksim 360* oldu. Çünkü Tarlabası adıyla uluslararası sermayeye satamayacaklarını düşündüler." Özgür, proje çevresinde yayılan söylentilerden de bahsediyor: "Buradaki dönüşümü hızlandırmaya dönük Çin sermayesi girecek, otel açacak gibi laflar da döndü. Ama olmadı. Proje çeperi metruklaştı. Projenin beklenmeyen sonucu, proje sahasının çeperindeki tahribat oldu. İlk çeperde yalnızlaşma, ıssızlaşma oldu. Oysa ikinci çeperde sokak hayatı devam ediyor."

Deniz Özgür'e göre 'istenmeyenler' kentsel dönüşüm karşısında bir emniyet subabı oldu, onlar sayesinde beklenen satışlar olamadı. Bu soylulaştırma projesi beklentinin aksine, çevresini soylulaştıramadı; "sermayeyi ürküten bütün ayrık unsurlar burada yaşamaya devam ediyor. Göçmenleri, buranın ötekileri, transları, yani yaşam dokusu devam ediyor. Böyle bir yerde, riskli yatırım yapmak istemiyor sermaye. O yüzden de buradaki ofisler, rezidanslar, oteller satılmıyor." Özgür, zaman içinde Tarlabası'nın farklı yabancı gruplar için cazip bir yer olduğunu da gözlemlemiş. Gezi olaylarına kadar yoğun olarak devam eden Erasmus öğrenci akınının yerini bugünlerde Arap ve İran turizminin aldığını söylüyor ve ekliyor: "15 yıldır burada yaşıyorum, yaşamaya devam etmek istiyorum. Tarlabası hâlâ kimliğini, varlığını koruyor, kentsel dönüşüm projesine boyun eğmiyor." Ancak, Arıcan'a göre Tarlabası 360 gibi projelerde yaşanan gecikmeler, kentsel dönüşümün başarı veya başarısızlık ölçütü olarak değil "modus operandi"si olarak görülmeli (Arıcan, 2020).

Fotoğraf 2: *Taksim 360* projesinin lüks binasına sırtını dayamış çayhanenin kilim desenli tabureleri ile Tarlabası'ndaki tezatı yansıtıyor.

Gidenler Kalanlar Hep Birlikte

Yüzyıl başında emekçi sınıf mahallesi kimliğinin dönüşmesi, 1950lere kadar ki süreçte azınlıkların tasfiyesi ile birlikte binaların da büyük ölçüde sahipsiz kalıp ardından işgal edilmesi ile oluyor. Köyden kente göç sürecinde, zamanında tek bir ailenin kullanımı için inşa edilmiş bu binalar yoğun bir kullanımına karşı karşıya kalıyor. Kat kat bölünüp tapu sahibi olmayan kişilerce ailelere kiralanması veya oda oda bölünüp her odada çok sayıda bekar erkeğe geçici bir barınak sağlaması bu dönemle başlıyor. Tıkındıkça genişleyen bir mide oluyor bu defa Tarlabası, İstanbul'un gözü doymazlığının ağız oluyor.

Mahalle, 80lere hatta 90lara kadar her şeye rağmen emekçi sınıfın mahallesi niteliğini büyük ölçüde muhafaza etti. Sonrasında ise, kısmen binaların bir kısmının tarihi niteliği haiz olmasından dolayı tamirat izni alınamaması, kısmen orada ikamet eden insanların kapsamlı restorasyon yapmaya gücü olmaması, kısmen de tapuya değil senede dayalı ikametinin daha yaygın olması sonucunda, binalar yavaş yavaş eskidi, daha iyi bir yerde yaşamaya gücü olanlar orayı terk ettikçe mahalle de bir çöküntü alanına dönüşmeye başladı. 90larda ise Kürt illerinde köy boşaltma ve diğer zorunlu göç uygulamalarıyla birlikte, göç kitlesel bir form kazandı. Önceden Tarlabası'na ekmek parası peşinde bir(kaç) genç erkek gönderen aileler bu defa can havliyle kendilerini mahalleye attı; küçücük odalara tüm aile sığındı, dilini yolunu bilmediği bir şehrin kuytusunda kendine sığınak yaptı.

2000lerle beraber artık mahallenin kalıcı ikametgâh değil kentin antresi olduğu iyice belirginleşti; arkası kesilmeyen göç dalgalarında biri Süleymaniye-Zeyrek, diğeri Tarlabası-Dolapdere olarak iki bölge gelenlerin ilk şaşkınlıklarını attıkları, işlere girip çıkarak para biriktirip sonra da daha "aile" mahallelerine geçiş yaptıkları yerler oldu.⁸

Peki herkes gitti mi, gidebildi mi? Tarlabası'nda konuştuğumuz kişiler gidemeyenlerin bir tercih değil de bir mecburiyet ile burada ikamet etmeye devam ettiklerini ifade etti çoğunlukla. O halde bugünkü Tarlabası'nın öyküsünü gidenler kadar kalanlardan da kurmak gerekir. Fakat, gidebilenin pek de arkasına bakmadan terk ettiği, kalanlarınsa bir yere gidemedikleri için kaldığı bir mahalle ise burası, neden masallardaki asla boşalmayan keseler gibi habire dolmaktadır gidenlerin ardındaki boşluk? Nedendir 50lerden bu yana akın akın önce iç göçün, sonra da Afrika'dan, Orta Doğu'dan gelen göç dalgalarının buradan kente girmesi?

Fotoğraf 3: Otobüs acentasının tabelası Tarlabası'nda ikamet eden insanların köken yerlerini gösteren bir liste niteliğinde.

Bundan on yıl öncesinde bu mahalleyle ilgili sohbetlerde Tarlabası'nın kozmopolit yapısı içerisinde iki ana grubun gerilim yüklü varoluşundan dem vuruldu genelde: Romanlar ve Kürtler. Romanlar buranın eskisi, asıl sahibi, herkes gelse geçse de gitmeyecek –gidemeyecek– olanı; Kürtler ise sonradan gelmiş, iş pastasına ortak olmuş olanlar. İlki vatanına bayrağına sahip çıkan, milliyetçi damarı kabarı; ikincisi, onların gözünde, devlet düşmanı... Şimdilerde, bu gerilim hattına dair hikayeler biraz eskide kalmış gibi görünüyor. Arada geçen birtakım sıcak zamanlar

8 Tarlabası'nın İstanbul'a gelenler için bir antre işlevi üstlenmesine benzer şekilde, Türkiye de 1990'lardan bu yana düzensiz ve transit göçmenler için bir tür "bekleme odası" haline gelmiştir (Erder ve Kaşka, 2012).

sonrasında artık hatlar net, mevziler belli. Romanlar Dolapdere sınırındaki sokaklarda yoğun, Kürtler ise Çukur ve çevresinde... Saha araştırması sırasında bizim Romanlarla tek temasımız Müzisyenler Kahvesi'nde oldu. Tarla başı bir büyük bekleme odası ise, bekleyişin en çok göze çarptığı yer burası, en ufak bir krizden veya olaydan etkilenen müzik ve eğlence piyasasının emekçilerinin köşesi.

Sema Erder, "göçün kentlere etkisini her dönemin kendi dinamikleri ve güç ilişkileri içinde anlamaya çalışmak gerekir" diyor (Danış, 2019). Tarla başı güç ve göç ilişkilerinin mekâna nakış gibi işlendiği bir mekan. Görüşmeler sırasında çok farklı kişilerden duyduğumuz "burası çok kabuk değiştirdi" lafı tam da bu farklı göçlerle mekânın nasıl tekrar tekrar değiştiğine işaret ediyor. Babası 1940larda Kastamonu'dan İstanbul'a göç etmiş, uzun yıllar Tarla başı'nda oturduktan sonra diğer Karadenizliler gibi başka semtlere taşınmış muhtar da bu değişimden bahsediyor: "40 sene önce ekalliyetin olduğu bir bölgeydi. Hatta onlar çoğunluktu, biz azınlıktık. Gayrimüslimler gitti, biz çoğaldık. Sonra Doğulular geldi... Burası çok kabuk değiştirdi..." Muhtar bu "kabuk değişimini" anlatırken, nüfusun yer değiştirmesiyle beraber ortaya çıkan yeni tablodan duyduğu rahatsızlığı da ifade ediyor: "Kültür çok değişti burada. En basitinden park kullanımında bile görüyorsun. (...) Şehir kültürü kötü gelişti buralarda. Çöp konteyneri bunun örneği. Konteynere çöp atmayı bilmiyorlar." Katman katman göç almış bu yerde, grupların birbirini kültürel değerler üzerinden ötekileştirmesi ve dışlaması çok da şaşırtıcı değil. Kimin yerleşik, kimin sonradan gelen olduğunun her an yeniden belirlendiği bir yer Tarla başı. Erder'in de altını çizdiği gibi, göçmenlerin genellikle güçsüzlükleri vurgulansa da, bazı dönemlerde göçmenler de güce sahip olarak gelebiliyorlar ya da zaman içinde güç kazanabiliyorlar. Bu da kaynakların kısıtlı olduğu Tarla başı gibi yerlerde, gruplar arası gerilimin bazen açık şiddet ya da dışlama ve kültürel ötekileştirme olarak ortaya çıkmasına neden oluyor.

İnme / Çıkma

Eski yazılarda Pera, kimi yokuşlardan çıktıktan sonra varılan bir büyük düzlük olarak tasvir edilir. Öyledir de. İstiklal Caddesi'nden Taksim'e oradan da Harbiye'ye hemen hemen eğimsiz bir şekilde devam eden düzlüğün etrafı bir yandan Haliç'e, öbür yandan Boğaz'a, beri yandan da Dolapdere'ye inen oldukça dik yokuşlarla bezelidir. Bu yokuşlar fiziksel olduğu kadar toplumsal ve simgesel ayrımların da sebebidir. Tarla başı'na inmek, yoksulluğa ve tekinsizliğe inmektir; Beyoğlu'na ise "çıkılır". Tarla başı diptir, çukurdur, karanlık mağaraya inştir; ni-tekim mahallelerinden birinin adı Çukur'dur ve bu isim –artık– sadece coğrafi bir durumu imlemez.

Bu aşağı-yukarı farkının iyice belirginleşmesinin Tarla başı Caddesi'nin genişletilmesi ile olduğunu söylemiştik. Binalar yıkılarak cadde genişletilip Bulvar olduktan ve bir trafik nehri iki yakayı birbirinden epeyce kopardıktan –yani 1986'dan– sonra, bu defa bir başka yıkım/inşa faaliyeti ile çukurdakilerin ayağı

daha da çukura gömülürken, bazı başlar da daha yükseklere uzandı. Üstelik bu defa aşağısı ile yukarısı arasına sadece mesafe ve cadde değil, aşılması yasak duvarlar da girdi.

Fotoğraf 4: Metruk binaların bir kısmı da mutenalaşma için yatırımcısını bekliyor.

Taksim 360 inşaatının başladığı 2011’de, Beyoğlu yeniden canlanıp kentin en gözde turistik/eğlence merkezlerinden biri haline gelmiş, rant iyice yükselmiş, Tarlabası da –artık mahalle kimliğini büyük ölçüde yitirmiş olsa da– Beyoğlu yıldızının kuyruğundaki ışıltıdan etkilenmiş, hem rant artışından hem de turizm sektöründen bir miktar payını almıştı. Binaların restorasyonu Avrupalı gençlerin veya Türkiyeli sanatçı-entelektüel kesimin burada odalar kiralaması veya konut satın almasıyla elele gitmekteydi. Çok uzun zamandır Tarlabası’nın büyük bir –rantsal– çıkış yapacağı beklentisiyle binaları istifleyenler, *Taksim 360* projesinin başlamasıyla nihayet rahat bir nefes al...acakken, aradan nerdeyse 10 yıl geçip de bitmeyen, bitmediği gibi araya ördüğü duvarla civardaki sokakların değerini arttırmak şöyle dursun, hepten yerle bir eden, hatta oraları çıkmaz sokağa dönüştürüp karanlıkta yapılan işlerin mekânı haline getiren, velhasıl uzadıkça tatsızlaşan bu projeden de henüz umduklarını bulamadılar.

İşin aksi yani, Avrupalıların akın akın gelişi de, 2014-15 sonrasında yaşanan olaylar ve Türkiye’nin hızla despotikleşmesi ile bıçakla kesilmiş gibi durdu. Şu an, kible yönünden esen kuvvetli sıcak para rüzgarları bu projenin yelkenlerini doldurmaya aday. Ama projenin büyük kısmının yapılmayı beklemesinden başka, bitip de hayata geçtiğinde de yanı başındaki mahalle ile bu derece kopuk olmasıyla o mahalleye pek bir hayrının dokunmayacağı görülüyor.

Büyük tartışmalarla başlayan ve sık sık yargı kararlarıyla durdurulan proje neoliberal dönüşüm ve kentsel muhalefet tartışmalarının da simgesel mekanlarından biri oldu. İlk kez 2005'te gündeme gelen dönüşüm (Pişkin, 2017), bazı daire ve işyerlerinin satışıyla yeni bir aşamaya geçmiş gözüküyor. Bulvar üzerinde, tamamlanmamış kaldırımlar ve inşaat tozunu atlayıp girdiğimiz 360 satış ofisinde hummalı bir pazarlama çalışması sürüyor. Arapça, Farsça veya İngilizce bilen prezantabl satış elemanları ve iç dekorasyonda tercih edilen altın varaklı süslemeler bize hedef müşteri kitlesinin kim olduğuna dair fikir veriyor. Satış elemanlarının da ifade ettiği gibi, Taksim 360 projesinin talipleri daha çok gayrimenkul karşılığı vatandaşlık hakkından faydalanmak isteyen yabancılar. Bu da, önümüzdeki dönemde bu dairelerin Tarlaabaşı'nda geçici olarak ikamet eden, Tarlaabaşı'yla çok sınırlı bir ilişki kuran ve dolayısıyla onu sahiplenmeyen bir nüfus olacağı anlamına geliyor.

Harita 1: Dört büyük cadde arasına sıkışmış Tarlaabaşı (Google Earth uydu haritası)

Aile Sokağı / Apart Sokağı

Bu haritaya bir isim vermemiz gerekse, "cendere" derdik herhalde. Kuzeyde, İstiklal Caddesi ve Beyoğlu ile arasına kesikli bir çizgi çeken Tarlaabaşı Bulvarı, onun tam ortasında açılmış koca bir yara olarak Taksim 360 şantiyesi; batıda Abdülhak Hamit Caddesi –mahalle yönündeki ilk iki sokak dahil olmak üzere– gelişen oteller bölgesi; Doğuda Ömer Hayyam caddeboyundan itibaren başlayan, Tepebaşı ve Kasımpaşa'ya doğru uzanan kısmen mutenalaşmış kısmen de eskiden kalma aile mahallesi kimliğini koruyan bölge; Güneyde ise, Dolapdere Caddesi'nin özellikle karşı kıyısında sıralanan ve Beyoğlu'nu sollayıp geçen otel, iş merkezi, modern sanat galerisi gibi işlevlere sahip yapılar...

Oteller bölgesinin Tarlabası'na tercümesi apart oteller şeklinde olmuş; bu yeni tür konaklama Taksim 360'ın iki yanında yoğunlaşmış durumda. Apart otellerin girdiği bir sokakta konut işlevi uzun süre barınamıyor: hem apartlar o sokağın rayiç bedelini yükseltiyor, hem de aileler için o ortam tercih edilmiyor, böylece aileler –daha doğru bir ifadeyle, konut işlevi,– giderek Tarlabası'nın ortasındaki bir bölgeye sıkışıyor.

Konuştüğümüz kişiler bu ayrımı çok net dile getirdi: “Burası aile sokağı”; “Orası apart sokağı” gibi. Zaten bir sokağa girince hangisi olduğunu anlamak çok kolay. Apartların yoğun olduğu sokakta binalar restore edilmiş; hatta bazı durumlarda aşırı restore edilmiş vaziyette, fazla turist olmayan dönemlerde, bu bölgeden beklenmeyecek kadar ölgün sokaklar bunlar. Ortalıkta pek fazla çocuk görülüyor. Oysa ikamet hâlâ yoğun olduğu kısımda sokağın çocuklar ve her yaş grubu tarafından kullanımı daha yoğun. Aile sokağı deyince sadece konut işlevi sanılmasın; Tarlabası demek merdiven altı imalat demek. Hemen hepsinin altında ya midye üretimi ya başka bir imalat; evlerde de kadın ve çocukların üstlendiği parça başı üretim var.

Sınırlar

Tarlabası'nın iki sınırında yer alan iki pastane ve sahiplerinin hikayesi Tarlabası'nda hem mekânlar arası, hem de gruplar arası sınırlara dair ipuçları veriyor.

Tarlabası'nın Dolapdere bulvarına yakın kısmı olan Yenişehir'de yer alan 60 yıllık pastane, Kastamonu'dan 1955'te göç etmiş bugün 83 yaşındaki Mehmet'in oğlu Mahir tarafından işletiliyor. Mehmet İstanbul'a ilk geldiğinde bir süre Rumların yanında çalıştıktan sonra şimdiki pastanesini kurmuş. Zorlu ve disiplinli bir çalışma hayatı, taşı toprağı altın İstanbul'dan yeterince pay alabilmesini ve ailesiyle beraber sınıf atlamasını sağlamış. Şimdi ellilerinde olan oğlu Mahir, İTÜ'de mühendislik okuduktan ve uzun süre şirketlerde çalıştıktan sonra baba mesleğine dönmüş, ama bu sefer pastaneciliği İstanbul'un pek çok semtine yayılmış bir zincir haline getirerek. Mahir ve ailesi sırasıyla Yenişehir, Kurtuluş son durak, ardından Kurtuluş ana caddede oturduktan sonra, şimdiki evlerinin bulunduğu Çekmeköy'e taşınmış. Tipik bir sınıfsal yükselme ve mekansal yer değiştirme hikayesi.

Diğer pastane Dolapdere'yi Beyoğlu'na bağlayan ana bulvarlardan biri olan Ömer Hayyam üzerinde. Diğerinin üçte biri büyüklüğünde, ana caddeye bir kapı ve dar bir vitrinle bağlı. Buranın işletmecisi Kamil, 30 sene önce Doğu Beyazıt'tan göç etmiş, uzun yıllar Tarlabası'nda oturduktan sonra “aileye daha uygun ve kiraların daha ucuz” olduğu Okmeydanı'na taşınmış. Tarlabası'ndan bahsederken “burada sadece yoksul aileler kaldı, kötü koşullarda, eskiden bekar odası olan yerlerde üst üste oturmaya devam ediyorlar” diyor yüzünü buruşturarak. İkamet edenlerin azalması ve bulunduğu caddenin “Hacı Ahmet'ten İstiklal'e çıkanların geçiş yolu” haline gelmesiyle, esnafın da azalmasından şikayet ediyor.

Benzer bir şikayet Mahir'den de geliyor. "Yenişehir çarşısı eskiden çok canlıydı. Eskiden iki banka vardı, şimdi onlar kapandı yerine devasa bir cami var" diyor müstehzi bir ifadeyle. Mahir mekânın zenginliğinin farkında: "Burası bir vaha. Nişantaşı, Taksim, Pera arasında şehrin vahası." Üst üste gelen farklı göçmen grupları da bu vahada kendi ekmeklerini kazanmaya çalışıyorlar, bazen ağır işleri üstlenerek, bazen illegal işlere karışarak. Pastanesinden "canlı canlı" izlediği gruplar arasında görünmez bir sınır olduğunu; buralarda en eski gruplardan olan Romanların da, Kürt göçmenlerin de, sonradan gelen Afrikalıların da sulh içinde yaşayabilmesinin sırrının "diğerine dokunmama politikası" olduğunu söylüyor.

Kaynaklar / Kayıplar

Gidenlerden ve kalanlardan bahsettik; fakat gelenlerin gelmesinde, gidenlerin de gidebilmesinde Tarla başı'nın oynadığı rolü çok da açık etmedik. Oysa Tarla başı, mikroskopla baktığımızda ne kadar hayat dolu olduğuna hayret ettiğimiz bir avuç toprak kadar canlı, hareketli ve bereketli. Binaların her bir odası, bodrum katlarına varıncaya kadar kullanılmakta, kimi zaman bir midye imalathanesi olarak; kimi zaman konfeksiyon atölyesi; kimi zaman saatlik kiralanan bir haz, kimi zamansa bir apart odası; yahut atıkların istiflendiği bir depo veya Afrika örgüsü yapan bir kuaför...

Çocuk yaşından itibaren çalışmaya başlamamış birine rastlamak zordur burada; her saat üretim, her saat sevkiyat, her saat alım-satım, her saat hizmet mevcuttur. Yasal olan kadar yasal olmayan da. Mahallenin bu niteliğinin, yeni geldikleri kentte (veya ülkede), hayatta kalmak için var gücüyle çabalayan insanlara kaynak yarattığını; bu kaynakları iyi değerlendirenlerin de hayatta kalmanın ötesine geçip birikim sağlama (ve bu sayede başka bir bölgeye geçme) imkanını kendilerine yaratabildiklerini söyleyebiliriz. Özellikle 90lar boyunca buraya yerleşmiş Kürtlerin, geliş ve bağlam yönünden tüm olumsuz şartlara rağmen mahallenin sunduğu bu kaynakları değerlendirme konusunda başarılı olduklarını iddia etmek mümkün. Bunda şüphesiz bu nüfusun kendi insan gücünü muazzam bir kaynak olarak kullanabilme becerisi en büyük payı oynamıştır.

Öte yandan, Tarla başı gibi bir yer sözkonusu olduğunda olumlu izlenimi veren her unsur hemen yanibaşında onu tamamlayan bir olumsuzluk da barınır. Bu semtin sunduğu kaynaklar ne kadar gerçek ise, insanların elinden aldıkları da o kadar gerçek; ki o kaynakların bunca bereketli olması da taşıdığı risklerle yakından ilişkili. Daha açık ifade etmek gerekirse, Tarla başı'nda uzun yıllar ikamet edip de çocuklarını buranın gayrimeşru işlerinden ve ilişkilerinden uzak tutabilmiş, eğitimlerini tamamlayabilmiş, hapse veya iptila batağına düşmeden onları yakalayabilmiş olmak kolay bir iş değil, belki de imkânsız. Ailelerin her ferdi bu halde değil elbet, ama çoğunda bu tür hikayeler var. Kürt siyasi hareketinin bir dönem kendi nüfusu üzerinde bunu engelleyebilecek nüfuza sahip olduğu ifade ediliyor; ancak bir yandan hareketin yaşadığı baskılar, diğer yandan mahalledeki demografik yapının

ağırlık merkezinin değişmesi ile, uyuşturucunun siyasetten uzak tutmak adına biz-zat bu nüfus içerisinde yayılmasının teşvik edildiğine veya uyuşturucu ağalarının bazı gençler için bir aile hissi yarattığına dair iddiaları birleştirince, gençleri bu yollara sapmaktan alıkoyacak fazla bir gücün olmadığı anlaşılıyor. Bütün bunlara rağmen, görüştüğümüz bir kişinin ifadesine göre, "bu mahallede 20 yaşına kadar her şeyi denersin, sonra da yuvanı kurar işine gücüne gidersin".

Ekmeğini Denizden Çıkaranlar

Mardin'den otuz yıl önce göç etmiş ve şimdi mahallenin bir sokağında hemen hemen her evin giriş katında devam etmekte olan midye işini yöne-ten Mehmet Amca Tarlabası'ndaki değişimi zenginleşme olarak yaşayanlardan: "Devir değişti artık. Eskiden midyeyi tepsiyle satıyorduk, şimdi Ankara'ya, İz-mir'e gönderiyoruz" diyor. Tarlabası bugün sadece kentteki en önemli midye dolma üreten yerlerden biri değil, aynı zamanda başka kentlere çiğ midye satan bir merkez.

Beyoğlu başta olmak üzere kentin eğlence bölgelerinde satılan midye dolma imalatının her aşaması ayrı bir ağır emek gerektiriyor. İstanbul'da midye-ler Boğaz'dan, 25-30 metre derine dalan gençler tarafından çıkarılıyor; "askeriye olmayan yerlerden" diye özellikle vurguluyor Mehmet Amca. Toplanan midye-ler çuvallara doldurulup dolma yapacak kişilere teslim ediliyor. Mehmet amca-nın sokağında devam eden hummalı faaliyete ek olarak gün aşırı bir kamyon çiğ midye de İzmir'e gönderiliyor. Ailesinin "seyyardan iş adamlığına" yükselme macerasını gururla anlatıyor; bu "başarı hikayesi" özellikle de Mardin'de köy-deyken maruz kaldıkları ayrımcılık ve yoksullukla beraber önem kazanıyor onun için. Mardin'de çocukken okula gidemediğini anlatırken de laf sık sık aynı yere geliyor: "devlet ayrımcılık yaptı bize".

Ciddi bir kazanç kapısı haline gelen midyecilik için Tarlabası'nın sunduğu avantajlar var. Öncelikle, binaların giriş katında yer alan imalathaneler, havasız, nemli, karanlık kısacası çok sağlıksız olsalar da, bedava veya çok ucuza kiralan-maları sayesinde maliyeti düşürmeye yarıyor. Midyenin en çok satıldığı yerlere, yani İstanbul gece hayatının merkezi olan Beyoğlu'na, Karaköy'e, Beşiktaş'a yakınlık bir diğer faktör. Midye dolma imalatında çalışacak ucuz emeğin Tar-labası'nda bolca bulunması da bir başka artı. Mehmet amcanın gözetiminde sadece kendi ailesi değil, köyünden gelmesine önyak olduğu çok sayıda kişi de midye işinde çalışıyor: "Orada hep açtılar, bizim köydekileri de buraya getirdim. Karınları doydu." Tarlabası'nda midye ticareti yapanlar artık sadece kendi aile fertlerini veya memleketlilerini değil, mahallede yaşayan göçmen emeğini de kullanıyor. Böylece bizim de, zemin katta yer alan mini midye imalathanesinde tesadüf ettiğimiz türden manzaralar sıradanlaşıyor: Üç koca midye kazanının başında minik tabureler üzerine iki büklüm oturmuş bir Mardinli kadın, bir Ro-manyalı adam, bir Rus genç kadın ve bir Nijeryalı genç adam ellerinde bıçakla midye açıyorlar.

Tarlabaşı'nda mekânın geçiciliği ile beraber düşünmek gereken midye işini kolaylaştıran bu öğeler dışında negatif dışsallıklar da var elbette. Bunun başında mahallede aynı esnada devam eden uyuşturucu kullanımı ve satışı geliyor. Bulunduğu sokaktan hiç ayrılmayan Mehmet amca gibilerin rolü de esas olarak uyuşturucu kullanan ve satanların midye işine bulaşmamasını, çalıştıkları, ürettikleri ve geçimlerini sağladıkları sokakta düzenin bozulmamasını sağlamak.

Oynanan Oyunlar, Gizli ve Açık Emeller

Tarlabaşı'nda üstüste farklı kesimlerden kişilerle konuşunca ortak bir örüntü seziyor insan: içerik farklı olsa da konuşmanın rotası bir noktadan sonra "gizli emellere" doğru kayıyor. Bunların tamamını derlediğimiz iddiasında değiliz; kısa saha çalışmamızda kulağımıza gelenleri aktarmakla yetinelim.

Görüştüğümüz kişilerden biri, Avrupalıların Beyoğlu'na olan ilgisini bu semtin gayri-müslim geçmişinde görüyor ve bunu Batılıların İstanbul üzerindeki gizli emellerine bağlıyor: "Batılıların buradan mülk almaya çalışmasında politik bir emel olduğunu düşünüyorum, burası Pera olduğu için, Bizans'ı canlandırmak istedikleri için". Taksim 360 projesinin inşaat alanının etrafındaki koruma duvarları ve bekçilerin de oradaki yoğun define arayışıyla ilgili olduğu kanısında. Bütün Tarlabaşı dev bir hazinenin üzerine kurulu imiş, bu projede de amaç kentsel dönüşüm, yeni bina filan değil, o hazineyi çıkarmakmış. Bir türlü bulamadıkları için mi uzadı, yoksa 10 yıldır çıkara çıkara bitiremediler mi, onu sormadık.

Bir başkası, Tarlabaşı'ndaki mülk sahiplerini canından bezdirerek burayı ucuza kapatmak için gayrimeşru işlerin yayılmasına bilhassa göz yumulduğunu düşünüyor: "Yukarıdan Tarlabaşı şişti, aşağıdan Dolapdere şişti, arada kalan yere pisliği pompaladılar. Amaç buradakileri bezdirmek." Buradaki düzgün insanların da, kendileri bu işlerden uzak kalsa da, çocuklarını koruyamadıklarını söylüyor: "İnsanlar su gibi, nereye çekersen oraya gidiyor." Aynı kişi, 90larda gelenlerin (yani Kürtler) hepsinin zengin olduğunu, seyyarla başlayıp birikim yapıp gittiğini ifade ediyor: "Burası askeriyedeki acemi birliği gibi, stajını yapan gider." Uyuşturucu vb için kolay para denmesine de itiraz ediyor: "Başındaki adam kazanıyor olabilir, ama torbacı dediğin gece boyu ateşin başında sokakta ayakta bekler, 100 lira için. O kadar da kolay değil bu insanların hayatı."

Kürtler ise, karakola bu kadar yakın bir alanda uyuşturucuya göz yumulmasının ardında burada yoğun ve aktif bir 10 yıl geçirmiş olan Kürt siyasetini baltalamak amacı olduğunu düşünüyor. "Bütün gençlerimiz batağa çekiliyor; burada kalanlar için hiç şans yok, o yüzden gidebilen gidiyor" diyorlar.

Sonuç

Çalışmamızın esas bulgusu şu oldu: Tarlabası, kurulduğu dönemden bu yana, alt sınıfların ve giderek dışlanmışların mekânı olma özelliğini hep korumuş olsa da nüfus yapısı ve işlevler kısmen dönüşmüş, ve hep de bu şekilde devam edecek gibi görünüyor. Mega kentsel dönüşüm projesi veya çeperden gelen mutenalaşma baskısı dahi bunu değiştirebilir mi, kuşkuluyuz.

Tarlabası'nda yaptığımız saha çalışması hem keşfedici nitel araştırma yöntemine dayanması, hem kısa bir zaman diliminde yapılmış olması, hem de daha önceki araştırmalarımızdaki bulgulara göre hangi farkların ortaya çıktığını anlamayı amaçlayan bir "revisit" [yeniden değerlendirme] ziyareti olması nedeniyle büyük genellemelere ve çıkarımlara varmayı amaçlamasa da, en temel bulgumuz Tarlabası'nın tanımlayıcı özelliklerinin geçicilik ve uçuculuk olması oldu. Bu araştırmanın, tıpkı daha önce bu makalenin yazarlarının yaptığı ve başka araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda olduğu gibi, bulguların ancak o ana dair fotoğraf çekme anlamı taşıdığıнын altını çizmek isteriz.

Halihazırda Tarlabası'nda metruk evler, turistleri bekleyen apartlar, merdiven altı imalathaneler, kağıt ve hurda depoları, kentin haz ihtiyacını karşılayan faaliyetlerin yanında başka bir yerde yerleşemeyenlerin ikamet ihtiyacını karşılama işlevi de bitmiş değil. Tüm bunların arasında Taksim 360 gibi bir "lüks" projenin beklendiği şekliyle hayat bulabilmesi şimdilik çok zor gözüküyor. Muhtemelen bu proje de, şık bistrolar ve nezih müşteriler hedefiyle başlayıp ucuz birahanelere dönüşen, adı sonradan (tekrar) Cezayir Sokağı olan Fransız Sokağı'na benzer bir kaderi paylaşarak, soylulaşma yerine, lümpenleşme ile sonuçlanacak.

Sema Erder göçün kentlere etkisinin her dönemin kendi dinamikleri ve güç ilişkileri içinde anlaşılması gerektiğini, "kitle göçünün yoksulları ve güçsüzleri için kente yerleşmek de "İstanbullu olmak" da o kadar kolay olmadığını" söylüyor (Danış, 2019). Kentsel tabakalaşmadan bahsederken de, kente yeni gelenlerin sahip olduğu veya sonradan geliştirdiği ağları kullanarak ayrışan üç grup ("yükselemler", "içe kapananlar" ve "yoksullaşanlar") tanımlıyor (Erder, 1995), bu sosyal ilişki ağlarına ek olarak, kente entegrasyon aracı olarak gecekonduyun önemine işaret ediyor. Biz de bu yazıda Sema Hocanın kategorizasyonunu akılda tutarak Tarlabası'nda kim yükseldi, kim içe kapandı, kim yoksullaştı sorusunun cevabını aradık; bu anlamda Tarlabası gecekondu alanlarından ne kadar farklı, ya da onlara ne kadar benziyor?

Görünmez Kentler'de Calvino, "geometrik rasyonellik ile insan yaşamlarının iç içe geçmiş yumağı arasındaki gerilimi dile getirmek" için en kullanışlı ve karmaşık simgenin kent simgesi olduğunu söyler. Biz de bu yazıda ondan esinlenerek, "bir öncüllük-ardıllık ya da hiyerarşiyi değil, içinde çok sayıda yolun izlenebileceği, çeşitli yönlerde budaklanmış, çok değişik sonuçların çıkarılabileceği bir ağı imleyen bir

dizilim içinde” anlatmaya çalıştık Tarlabası’nı. Buranın çoklu ihtimaller ve imkanlar barındıran, enformellik ile illegallik arasında salınan, en aşağıdakilerin hayatta kalmadan tutunmaya ve sıçramaya kadar çeşitli yollar örmesini sağlayan yapısından çıkarılacak çok dersler var kuşkusuz, özellikle de yerel yöneticiler açısından. Tarlabası “görünmez” olsa bile, görmek isteyenler gözler için Tarlabası’ndan gelip geçmiş insanların ve onlarla biçimlenen binaların ve sokakların anlattığı çok hikayeler var.

Etik Kurul Onay Bilgisi

Galatasaray Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Etik Kurulu’nun 2024/02-03 no’lu Etik Kurulu Kararı ile araştırmanın gerçekleştirilmesi etik açıdan uygun bulunmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Katkı oranı birinci yazar için %50, ikinci yazar için %50 olarak belirtilmiştir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Çalışma herhangi bir destek almamıştır. Teşekkür edilecek bir kurum veya kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Alpman, P. S. (2016). *Esmem Yakalılar: Kent-Sınıf-Kimlik ve Kürt Emeği*, İstanbul: İletişim.
- Arıcan, A. (2020). Behind the scaffolding: Manipulations of time, delays, and power in Tarlabası, İstanbul. *City & Society*, 32(3), 482-507.
- Ata, H. K. (2010). *İstanbul’da Kentsel Dönüşümün Sosyal Dışlanmaya Etkilerinin Değerlendirilmesi: Tarlabası Örneği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Bennett, M. J. (1998). “Intercultural Communication: A Current Perspective”, *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings*, Ed. Milton J. Bennett, Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Birgün (2019) “Mevzu rantsa yargıyı dinleyen yok”. 28.02.2019
- Burgess, E. (1925). The growth of the city: An introduction to a research project. In R. Park, E. Burgess, & R. McKenzie (Eds.), *The city: Suggestions for investigation of human behavior in the urban environment* (pp. 47–62). Chicago: University of Chicago Press.
- Calvino, İ. (2003) *Görünmez Kentler*, Çev. Işıl Saatçioğlu, YKY.

- Can, A. (2020). A recipe for conflict in the historic environment of Istanbul: The case of Tarlabası. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 19(1), 131-162.
- Danış, A. D. (2008). Pour une sociologie du transit dans les phénomènes migratoires: le cas des réseaux des migrants irakiens en transit à Istanbul (Yayınlanmamış Doktora Tezi, EHESS, Paris).
- Danış, D. (2019). "Göç, Mekan ve Topluma Dair: Sema Erder'le Söyleşi", *Beyond Istanbul No.7, Mekanda Adalet ve Mültecilik*, 8-16.
- Dinçer, İ. ve Z. M. Enlil (2002) "Eski Kent Merkezinde Yeni Yoksullar: Tarlabası-İstanbul," *Yoksulluk Kent Yoksulluğu ve Planlama konulu Dünya Şehircilik Günü 26. Kolokyumu*
- Duncan, O. D., & Duncan, B. (1957). *The Negro population of Chicago: A study of residential succession*. Chicago: University of Chicago Press.
- Erder, S. (2013). İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye. *İletişim*.
- Erder, S. (2015). İstanbul bir Kervansaray (mı?): Göç Yazıları. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S., & Kaşka, S. (2012). Turkey in the new migration era: Migrants between regularity and irregularity. *Turkey, migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities*, 5, 113-132.
- Faist, T. (2016). Cross-border migration and social inequalities. *Annual review of Sociology*, 42, 323-346.
- Farley, R., Schuman, H., Bianchi, S., Colasanto, D., & Hatchett, S. (1978). "Chocolate city, vanilla suburbs: Will the trend toward racially separate communities continue?". *Social Science Research*, 7(4), 319-344.
- Galster, G. C. (2011). The mechanism (s) of neighbourhood effects: Theory, evidence, and policy implications. In *Neighbourhood effects research: New perspectives* (pp. 23-56). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Grigsby, W. (1986). *The Dynamics of Neighborhood Change and Decline*.
- Güngördü, F. N. (2018). Processes and factors of social exclusion in arrival cities: Attitudes towards Syrians under temporary protection in Tarlabası, Istanbul. *GRID-Architecture Planning and Design Journal*, 1(2), 177-198.
- Hanhörster, H., & Wessendorf, S. (2020). The role of arrival areas for migrant integration and resource access. *Urban Planning*, 5(3), 1-10.
- İslam, T., & Sakızlıoğlu, B. (2015). The making of, and resistance to, state-led gentrification in Istanbul, Turkey. *Global Gentrifications: Uneven Development and Displacement*, 245.
- İşık, O. & Pınarcıoğlu, M. (2001). Nöbetleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları, Sultanbeyli Örneği, İstanbul: İletişim.

- Kuyucu, T., & Ünsal, Ö. (2010). 'Urban transformation' as state-led property transfer: An analysis of two cases of urban renewal in Istanbul. *Urban Studies*, 47(7), 1479-1499
- Kümbetoğlu, B. (2008). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. Bağlam yayıncılık.
- Logan, J. R., & Molotch, H. L. (1987). *Urban fortunes: The political economy of place*. University of California Press.
- Marvasti, A. (2016). Writing Qualitative Research: Practice, Genre, and Audience. *Qualitative Research: Theory, Method and Practice*, 429-44.
- Merriman, B. (2015). Three conceptions of spatial locality in Chicago school sociology (and their significance today). *The American Sociologist*, 46, 269-287.
- Park, R., Burgess, E., & McKenzie, R. (1925). *The city: Suggestions for investigation of human behavior in the urban environment*. Chicago: University of Chicago Press.
- Phillips, D. (2010). Minority Ethnic Segregation, Integration and Citizenship: A European Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(2), 209-225.
- Pişkin, T. (2017) "Tarlabaşı'ndaki Kentsel Dönüşümün 12 Yıllık Hikayesi" *Bianet*, 01.12.2017.
- Portes, A. (2010). Migration and social change: Some conceptual reflections. *Journal of ethnic and migration studies*, 36(10), 1537-1563.
- Sakızlıoğlu, B. (2014). Inserting temporality into the analysis of displacement: Living under the threat of displacement. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 105(2), 206-220.
- Saybaşıllı, N., & Doğan, B. (2011). *Sınırlar ve Hayaletler: Görsel Kültürde Göç Hareketleri*. Metis.
- Schillebeeckx, E., Oosterlynck, S., & De Decker, P. (2019). Migration and the resourceful neighborhood: Exploring localized resources in urban zones of transition. *Arrival infrastructures: Migration and urban social mobilities*, 131-152.
- Silverman, D., & Marvasti, A. (2008). *Doing qualitative research: A comprehensive guide*. Sage.
- Tsavidaroglou, C. (2020). The refugees' right to the center of the city and spatial justice: Gentrification vs commoning practices in Tarlabaşı-Istanbul. *Urban Planning*, 5(3), 230-240.
- Türkün, A. (Ed.). (2014). *Mülk, mahal, insan: İstanbul'da kentsel dönüşüm*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Uzun, C. N. (2015). İstanbul'da Seçkinleştirmenin Üç Aşaması Cihangir, Galata ve Tarlabaşı Üzerine bir Değerlendirme. In *Neden Nasıl ve Kimin için Kentsel Dönüşüm*. Litera Yayıncılık.

Ünsal, Ö. (2014). Neoliberal kent politikaları ve direnişin siyaseti: İstanbul'da yeni kentsel muhalefet. *Yeni İstanbul Çalışmaları: Sınırlar, Mücadeleler Açılımlar*. İstanbul: Metis.

Ünsal, Ö., & Kuyucu, T. (2010). Challenging the neoliberal urban regime: Regeneration and resistance in Başbüyük and Tarlabası. *Orienting Istanbul: Cultural Capital of Europe*, 51-70.

Ünsal, B. O. (2015). State-led Urban Regeneration in Istanbul: Power struggles between interest groups and poor communities. *Housing Studies*, 30(8), 1299-1316.

Yılmaz, B. (2006). Migration, exclusion et taudification dans le centre-ville istanbuliote: étude de cas de Tarlabasi (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Institut Français d'Urbanisme, Paris 8 Üniversitesi)

Yılmaz, B. (2008). Entrapped in multidimensional exclusion: the perpetuation of poverty among conflict-induced migrants in an Istanbul neighborhood. *New Perspectives on Turkey*, 38, 205-234.